

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-26>

УДК 330.341.1:631.11

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІДПРИЄМСТВАМИ АПК

USE OF MODERN INNOVATIVE TECHNOLOGIES BY AGRICULTURAL ENTERPRISES

Махортов Юрій Олексійович

доктор економічних наук, професор,

Київський університет культури

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5120-296X>**Набієва Діана Сулеймонівна**

магістр,

Київський університет культури

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3031-871X>**Makhortov Yuri, Nabieva Diana**

Kyiv University of Culture

Стаття присвячена розкриттю теоретичних підходів до сутності інноваційної діяльності підприємства, детально обґрунтовано завдання управління інноваціями та оцінені особливості його здійснення в агропромисловому виробництві. Також в роботі досліджено варіанти використання досягнень науки і науково-технічного прогресу на підприємствах АПК та зосереджено увагу на впровадженні інновацій в тваринництві, зокрема запропоновано шляхи удосконалення управління інноваційними процесами в підприємствах, які працюють в цій сфері. Практична цінність роботи полягає у тому, що на основі розрахованих рівня інтенсивності, результату та економічної ефективності інтенсифікації виробництва свинини та молока в аграрному підприємстві були визначені напрямки підвищення рентабельності продукції тваринництва та обґрунтовані шляхи раціоналізації виробництва.

Ключові слова: агропромислове виробництво, інноваційний процес, інноваційна діяльність, тваринництво, управління.

Статья посвящена раскрытию теоретических подходов к сущности инновационной деятельности предприятия, детально обоснованы задачи управления инновациями и оценены особенности его осуществления в агропромышленном производстве. Также в работе исследованы варианты использования достижений науки и научно-технического прогресса на предприятиях АПК и сосредоточено на внедрении инноваций в животноводстве, в частности предложены пути совершенствования управления инновационными процессами на предприятиях, работающих в этой сфере. Практическая ценность работы состоит в том, что на основе рассчитанных уровня интенсивности, результата и экономической эффективности интенсификации производства свинины и молока в аграрном предприятии были определены направления повышения рентабельности продукции животноводства и обоснованные пути рационализации производства.

Ключевые слова: агропромышленное производство, инновационный процесс, инновационная деятельность, животноводство, управление.

The relevance of the research topic is that the key to the development and prosperity of any enterprise and the country as a whole is the continuous implementation of innovative activities. Innovation is a common denominator for successful organizations that have succeeded by creating advantages over their competitors. They used new knowledge and technology to create or improve their products and services, as well as to create these products and provide services. The purpose of the article is to theoretically substantiate the use of scientific achievements and scientific and technological progress in agricultural enterprises. Theoretical approaches to the essence of innovative activity of the enterprise are revealed in the work, the tasks of innovation management are substantiated in detail and the peculiarities of its implementation in agro – industrial production are estimated. The article emphasizes that the innovative potential of the livestock industry is formed on the basis of a set of interconnected potential resources, which, when used effectively for a certain period of time, contribute to the strategic development of the industry. At the same time, the main potential resources of this industry are biological and techni-

cal-technological resources, and human and financial potentials, and the main task is to find ways to increase the production of livestock products. The main motives for the use of agroinnovation in the enterprise are to improve product quality, expand markets, improve production technology and reduce labor costs and materials per unit of output. The paper also explores the options for using the achievements of science and scientific and technological progress in agricultural enterprises and focuses on the implementation of innovations in animal husbandry, in particular, suggested ways to improve the management of innovation processes in enterprises operating in this field. The practical value of the work is that based on the calculated level of intensity, result and economic efficiency of intensification of pork and milk production in the agricultural enterprise were identified areas to increase the profitability of livestock products and justified ways to rationalize production.

Keywords: agro-industrial production, innovation process, innovation activity, animal husbandry, management.

Постановка проблеми полягає в теоретичному обґрунтуванні використання досягнень науки і науково-технічного прогресу на підприємствах АПК. Для цього необхідно оцінити потребу у розвитку інноваційної діяльності саме на агропромислових підприємств та особливості її проведення. Крім цього обґрунтувати специфіку використання потенційні можливості інноваційного потенціалу у галузі тваринництва. Для цього необхідно акцентувати увагу на мотиви використання агроінновацій у конкретному підприємстві шляхом розрахунку рівня інтенсивності, результату та економічної ефективності інтенсифікації виробництва свинини та молока. На основі цього було б доцільно розкрити сферами впровадження інновацій у досліджуваному підприємстві та навести шляхи підвищення рентабельності продукції тваринництва та збільшення прибутку від реалізації цієї продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовні дослідження різних аспектів інноваційних процесів в аграрній сфері здійснені провідними вітчизняними вченими, такими, як І. Буднікевич, В. Андрійчук, О. Височан, І. Вініченко, Г. Саранчук, О. Дацій, О. Кот, Л. Рибіна, О. Янковська, Е. Саїдаблаєва, Ж. Говоруха, М. Макаров, С. Баран, В. Александрова, А. Гриньова, С. Ілляшенко, Т. Лепейко, Н. Маренкова, М. Корецький та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи швидкоплинність економічних процесів питання інноваційного розвитку підприємств потребують подальших досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завдання роботи полягають у розкритті сутності інноваційної діяльності, розкриття її особливостей на прикладі агропромислового виробництва, оцінці розрахованих показників ефективності виробництва продукції тваринництва та виокремленні напрямків підвищення її рентабельності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Запорукою розвитку та процвітання

будь якого підприємства і країни в цілому є безперервне здійснення інноваційної діяльності. Інновації є спільним знаменником для успішних організацій, які досягли успіху завдяки створенню переваг над своїми конкурентами. Вони використали нові знання та технології для створення або вдосконалення своєї продукції та послуг, а також для того, щоб створювати ці продукти та надавати послуги.

У законі України «Про інноваційну діяльність» зазначено, що «інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг» [1]. Основним завданням здійснення управління інноваціями, що являється функціональним напрямком системи управління організації являється забезпечення її ефективної роботи та подальшого розвитку підприємства. Це можливо досягти шляхом обґрунтування та обрання перспективних шляхів роботи, залученню інновацій, які можуть відрізнити продукцію та послуги організації від аналогічних продуктів, які виготовляють конкуренти [5, с. 29]. Основою інноваційного менеджменту має стати орієнтованість на динаміку та зміни середовища функціонування, широке використання інтелектуального капіталу, адаптивність та гнучкість.

На сьогоднішньому етапі розвитку інноваційна діяльність агропромислових підприємств потребує підвищення ефективності виробничої структури, посилення наукового та практичного інтересу до питань, які виникають у процесі здійснення інноваційної діяльності. Сутність інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки полягає у розробці та впровадженні в аграрне виробництво прогресивних методів ведення господарства, в основі яких лежать методи ефективного виробництва продукції, застосуванні нового покоління техніки, використанні нової кадрової політики з врахуванням наукового та інноваційного потенціалу [6].

Інноваційні процеси в агропромисловому виробництві мають свою специфіку, вони відрізняються між собою регіональним, галузевим, функціональним, організаційним та технологічним характером. Для прикладу відзначимо, що інновації в аграрному секторі, їх ще називають агроінновації являє собою інновації, яка може реалізуватися в аграрній сфері для зростання рівня економічної ефективності діяльності агропромислового виробництва та забезпечення стабільного його відтворення, реалізацією в практичну діяльність аграрних підприємств результатів наукових досліджень та різноманітних розробок, що мають вигляд нових порід та видів птиці та тварин, сортів рослин, інноваційних технологій в сфері тваринництва, рослинництва, переробній промисловості, а також використання нових видів добрив, засобів захисту рослин і тварин, методів профілактики та лікування тварин і птиці, покращених продуктів харчування, матеріалів, а також впровадження в роботу нових форм управління та організації різними сферами економіки, прогресивних підходів до соціальних послуг, що в комплексі сприяють підвищенню економічної ефективності виробництва [7].

На думку Г. М. Саранчука, основними особливостями інноваційної роботи в агропромисловому виробництві є:

- 1) різноманітність продукції сільськогосподарського призначення та продуктів її переробки, вагома різниця в технологіях їх виготовлення;
- 2) значний рівень диференціації окремих регіонів країни у відповідності до агротехнологічних умов виробництва;
- 3) вплив природних умов на технології, які використовуються у сільському господарстві;
- 4) розпорошеність території, яку використовують при сільськогосподарському виробництві;
- 5) значна різниця в періодах виробництва деяких видів продукції сільськогосподарського призначення;
- 6) відособленість сільськогосподарських товаровиробників від наукових установ, що займаються виробництвом науково-технічної продукції;
- 7) відсутність організаційно-економічного механізму передачі досягнень науки сільськогосподарським товаровиробникам [4].

Аграрні інновації порівняно з інноваціями в інших галузях економіки вирізняють: тривалий процес впровадження інновації, які здебільшого мають поліпшувальний характер, при дослідженнях живих організмів вагому роль

займають науково-дослідні установи, при чому вони залежать від кліматичних умов та природної зони. Всі ці особливості зумовлені специфікою галузі сільського господарства, оскільки основним чинником виробництва є земля, взаємодія з живими організмами (рослинами, тваринами, мікроорганізмами), високий рівень ризику та сезонний характер виробництва [2, с. 75].

Сутність інноваційного потенціалу у сфері тваринництва полягає у визначенні сукупність потенційних ресурсів, які взаємопов'язані між собою та при ефективному застосуванні за певний період можуть максимально сприяти стратегічному розвитку галузі.

Основними потенційними ресурсами у сфері тваринництва є:

– біологічні ресурси саме у напрямку виробництва тваринної продукції, які сприяють забезпеченості наведеної галузі здатністю поголів'я до відтворення та високопродуктивним поголів'ям тварин, які мають якісний породний склад;

– техніко-технологічні ресурси, які в комплексі сприяють здійсненню переорієнтації виробництва та підвищенню рівня продуктивності, а також збільшенню якісних показників продукції тваринницького походження, які мають відповідати ринковим вимогам;

– людський потенціал, що надає можливість працівникам у сфері тваринництва експериментувати, використовувати свої знання та вміння з допомогою інноваційних технологій, розвиватися та сприяти виробленню інноваційної продукції, при цьому приймаючи ефективні управлінські та організаційні рішення;

– фінансовий потенціал – здатність використовувати фінансові ресурси для підвищення кредитоспроможності підприємств, сприяння підвищенню їх інвестиційної привабливості для забезпечення інноваційної роботи у досліджуваній сфері [3, с. 187].

Головним завданням при аналізі стану тваринництва в сільськогосподарських підприємствах є пошук шляхів нарощення виробництва тваринницької продукції, урізноманітнення її асортименту та якісних характеристик. При проведенні економічного аналізу в галузі тваринництва необхідно враховувати особливості розвитку галузі, її тісний зв'язок з галуззю рослинництва, широке застосування різних форм організації виробництва як великих тваринницьких комплексів так і дрібних фермерських господарств. Вищезазначені особливості сприяють плануванню та ефективнішому управлінню галуззю [2, с. 74].

Проаналізуємо використання досягнень науки і науково-технічного прогресу на підприємствах АПК на прикладі ТОВ АФ «Ватутіна» розташоване в південній частині Кіровоградської області. На даний час ТОВ АФ «Ватутіна» займається розвитком наступних галузей: рослинництво; вирощування зернових та технічних культур; тваринництво; розведення великої рогатої худоби; надання послуг у рослинництві і тваринництві; облаштування ландшафту.

Інноваційний тип розвитку аграрних підприємств характеризується перенесенням акценту на використання принципово нових прогресивних технологій, переходом до випуску високотехнологічної продукції, прогресивними організаційними і управлінськими рішеннями в інноваційній діяльності. Це не тільки додаткові витрати, а насамперед, якісні, структурні вдосконалення у межах нових підходів і рішень. У ТОВ АФ «Ватутіна» протягом останніх трьох років здійснювали елементи інноваційної діяльності. Основними мотивами використання агроінновацій на підприємстві є покращення якості продукції, розширення ринків збуту, вдоско-

налення технології виробництва і зменшення витрат праці та матеріалів на одиницю продукції. Проаналізуємо рівень інтенсивності, результат та економічну ефективність інтенсифікації виробництва свинини у табл. 1.

Характеризуючи дані табл. 1, можна зробити висновок про те, що виробничі витрати на одну голову збільшилися у 4 рази, середньодобовий приріст 1 голови також збільшилося на 418 г.

Рівень інтенсивності, результат та економічна ефективність інтенсифікації виробництва молока наведено у табл. 2.

Аналізуючи табл. 2, спостерігаємо, що виробничі витрати на одну голову значно збільшилися через зменшення поголів'я корів та збільшення виробничих витрат.

Відтак, найважливішими сферами впровадження інновацій у ТОВ АФ «Ватутіна» є технологія виробництва, реалізація виробленої продукції та забезпечення ресурсами. З-поміж усіх видів інноваційної продукції найбільшим попитом користуються нові сорти і гібриди сільськогосподарських культур, породи тварин. Як наслідок, ефекти від впровадження іннова-

Таблиця 1

Рівень інтенсивності, результат та економічна ефективність інтенсифікації виробництва свинини у ТОВ АФ «Ватутіна»

Показники	Роки			2019/2017
	2017	2018	2019	
1	2	3	4	5
Вихідні дані				
Середньорічне поголів'я, гол	38	30	18	-20.0
Приріст живої маси, ц	21	25	37,39	16.4
Виробничі витрати, тис. грн	55	72	117	62.0
Реалізовано живої маси, ц	2	4	12	10.0
Повна собівартість продукції, тис. грн.	4	7	23	19.0
Виручено, тис. грн	2	4	17	15.0
Розрахункові показники				
Рівень інтенсивності				
Виробничі витрати на одну голову, грн	1447,37	2400	6500	5052.6
Результат інтенсифікації				
Середньодобовий приріст 1 голови, г	151,41	228,3	569,1	417.7
Економічна ефективність інтенсифікації				
Повна собівартість 1 ц живої маси, грн.	2000	1750	1916,67	-83.3
Ціна реалізації 1 ц живої маси, грн.	1000	1000	1416,67	416.7
Прибуток (збиток), грн.:				
на 1 ц приросту живої маси	-1000	-750	-500	500.0
на 1 голову	-52,63	-100	-333,34	-280.7
Рівень рентабельності (збитковості), %	-50	-42,86	-26,1	23.9
Окупність додаткових витрат, грн	x	0,059	0,07	0.1

Джерело: сформовано на основі даних підприємства

Таблиця 2

Рівень інтенсивності, результат та економічна ефективність інтенсифікації виробництва молока у ТОВ АФ «Ватутіна»

Показники	Роки			2019/2017
	2017	2018	2019	
1	2	3	4	5
Вихідні дані				
Поголів'я, гол	45	21	19	-26
Валовий надій молока, ц	205	191	176	-29
Виробничі витрати, тис. грн	28	51	77	49
Реалізовано молока, ц	104	145	161	57
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	29	55	83	54
Виручено, тис. грн	17	35	25	8
Розрахункові показники				
Рівень інтенсивності				
Виробничі витрати на одну голову, грн	622,22	2428,57	4052,63	3430.41
Результат інтенсифікації				
Удій молока від однієї корови, кг	4556	909,52	926,32	-3629.68
Економічна ефективність інтенсифікації				
Повна собівартість 1 ц молока, грн.	278,85	379,31	515,53	236.68
Ціна реалізації 1 ц, грн.	163,46	141,38	155,28	-8.18
Прибуток (збиток), грн.:				
на 1 ц молока	-115,39	-137,39	-360,25	-244.86
на 1 голову	-226,67	-952,38	-3052,63	-2825.96
Рівень рентабельності (збитковості), %	-41,38	-36,36	-69,89	-28.51
Окупність додаткових витрат, грн	x	0,35	0,46	0.46

Джерело: сформовано на основі даних підприємства

цій, головним чином, зводяться до збільшення обсягів виробництва продукції, що відображає традиційний підхід ТОВ АФ «Ватутіна» до розвитку аграрного господарства.

Однак, з метою підвищення рентабельності продукції тваринництва та збільшення прибутку від реалізації цієї продукції ТОВ АФ «Ватутіна» потребує удосконалення управління виробництвом продукції тваринництва – це важливий резерв зростання його ефективності. Процес раціоналізації управління включає розробку комплексу організаційно-технічних та соціально-економічних заходів, які забезпечують ефективніше використання поголів'я, робочої сили, техніки та інших ресурсів, створення сприятливих умов праці та побуту працівників та впровадження інноваційних технологій.

Низький рівень інноваційної сприйнятливості і активності ТОВ АФ «Ватутіна» зумовлений чинниками зовнішнього та внутрішнього системного характеру. Основними зовнішніми чинниками є відсутність доступних кредитів, відсутність ринків збуту продукції, високий податковий тиск, недосконале законодав-

ство, диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічне забезпечення, відсутність стимулів до інноваційного розвитку, відсутність кваліфікованої робочої сили, відсутність належної інфраструктури та високий ризик інноваційної діяльності.

Висновки. Отже, для здійснення більш масштабної політики впровадження та реалізації інновацій, основними пріоритетами розвитку інноваційної діяльності на ТОВ АФ «Ватутіна» мають стати:

- вдосконалення механізму управління інноваційною діяльністю підприємства;
- технічне і технологічне переоснащення підприємства;
- активізація інноваційної роботи у сільськогосподарських підприємств через розширення консультаційних послуг, надання різних пільг та збільшення фінансування;
- підвищення результативності наукових досліджень шляхом поліпшення матеріально-технічної бази, посилення кадрового забезпечення;
- інтеграція підприємства у великі виробничі структури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. № 36. *Відомості Верховної ради України*. 2002. № 36. 266 с.
2. Готра В.В. Еволюція наукових поглядів на сутність поняття «інновація» та її особливості в агропромисловому комплексі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Економіка*. 2014. № 3. С. 73–75.
3. Гунин В.Н. Управление инновациями: 17-модульная программа для менеджеров «Управление развитием организации». Москва : ИНФРА–М, 2000. 272 с.
4. Саранчук Г.М. Інноваційний розвиток сільського господарства як основа підвищення його конкурентоспроможності. *Інноваційна економіка*. 2010. № 1. С. 26–32.
5. Стадник В.В. Інноваційний менеджмент. Київ : Академвидав, 2006. 464 с.
6. Янковська О.І. Інноваційний процес у сільському господарстві. *Наука і економіка: науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету*. 2009. № 4(16). Т. 2. С. 54–58.
7. Янковська О.І. Особливості інновацій в сільському господарстві. *Економіка. Управління. Інновації*. 2010. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_54

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy (2002) Pro innovatsiinu diialnist vid 4 lypnia 2002 r. no 36. *Vidomosti verkhovnoi rady Ukrainy*, p. 266.
2. Gotra V.V. (2014) Evoliutsiia naukovykh pohliadiv na sutnist poniattia «innovatsiia» ta yii osoblyvosti v ahropromyslovomu kompleksi. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser.: Ekonomika*, no. 3, pp. 73–75.
3. Hunyn V. N. (2000) Upravlenye ynnovatsyiamy: 17-modulnaia prohramma dlia menedzherov «Upravlenye razvytyem orhanyzatsyy». Moskva: YNFRA–M, p. 272.
4. Saranchuk H.M. (2010) Innovatsiinyi rozvytok silskoho hospodarstva yak osnova pidvyschennia yoho konkurentospromozhnosti. *Innovatsiina ekonomika*, no. 1, pp. 26–32.
5. Stadnyk V.V. (2006) Innovatsiinyi menedzhment. Kyiv: Akademvydav, p. 464.
6. Iankovska O.I. (2009) Innovatsiinyi protses u silskomu hospodarstvi. *Nauka i ekonomika: nauково-teoretychnyi zhurnal Khmelnytskoho ekonomichnoho universytetu*, no. 4(16), t. 2, pp. 54–58.
7. Iankovska O.I. (2010) Osoblyvosti innovatsii v silskomu hospodarstvi. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii*, no. 2. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_54